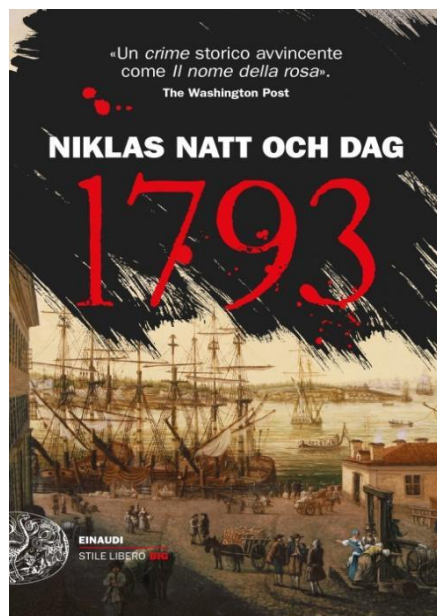

169^η Συνάντηση της Λέσχης Αστυνομικής Λογοτεχνίας
(15.12.2022)

Niklas Natt och Dag (1979-)

1793
(METAIΧΜΙΟ - 2019)

1793 (2017)
(Μετάφραση - Σημειώσεις Γρηγόρης Κονδύλης)
(στο παρόν κείμενο των σημειώσεων αποκαλύπτεται ο ένοχος)

Ο συγγραφέας είναι ο νεότερος Σουηδός από όσους αναφέρονται στη μελέτη του Νίκου Γεωργιάδη ΟΔΗΓΟΣ ΓΙΑ ΤΗ ΣΚΑΝΔΙΝΑΒΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ. Το “1793” είναι το πρώτο δημοσιευμένο έργο του.

Ο τίτλος δηλώνει εξ αρχής τον ιστορικό χαρακτήρα του έργου. Δέκατος όγδοος αιώνας: Ενώ στο Παρίσι κορυφώνεται η Επανάσταση με την “κόκκινη τρομοκρατία”, στη Σουηδία επικρατεί πολιτικός και κοινωνικός αναβρασμός. Ο στρατηλάτης βασιλιάς Γουσταύος ο Γ' δολοφονείται, ενώ ο διάδοχος του είναι ανήλικος. Κατά τη διάρκεια της αντιβασιλείας, οι μηχανογραφίες των αυλικών εντείνουν τη διαφθορά και την εγκληματικότητα. Στη Στοκχόλμη οι φτωχοί εξαθλιώνονται, ενώ οι ευγενείς προκαλούν με τα ξέφρενα γλέντια και τις σπατάλες τους.

Πρώτο μέρος - Στοκχόλμη - Φθινόπωρο 1793.

Ένα πτώμα επιπλέει στα βρόμικα νερά της λίμνης Φατμπούρεν. Το ανασύρει ο “Πατατοκεφτές” Νίκελ Καρντέλ που υπηρετεί στη φρουρά της Πόλης (Πολιταρχία) όπου τον έχουν κατατάξει επειδή είναι ανάπηρος πολέμου. Το πτώμα είναι φριχτά ακρωτηριασμένο και δεν μπορεί να αναγνωρισθεί. Κανείς δεν το αναζητεί και θάβεται πρόχειρα. Πριν την ταφή, του δίνουν συμβατικά ένα όνομα “Καρλ Γιούχεν”. Είναι όμως φανερό ότι πρόκειται για ειδεχθές έγκλημα.

Την ανάκριση αναλαμβάνει ο επιφανής νομικός Σέσιλ Βίγκε. Τη διεξάγει σύμφωνα με τους κανόνες της λογικής, βασίζεται σε τεκμήρια και μαρτυρίες, χωρίς τη χρήση βίας, αν και την εποχή εκείνη ο βασανισμός του υπόπτου ήταν κοινός τόπος. Οι δυο ερευνητές είναι φίλοι και διακρίνονται για την τιμιότητά τους. Ο Καρντέλ για να αποδώσει χρειάζεται ικανές ποσότητες ακβαβίτ και φαγητού. Ο Βίγκε είναι φθισικός σε προχωρημένο στάδιο. Για να αντέξει τις κρίσεις βήχα και τις αιμοπτύσεις κάνει χρήση οπίου. Ζουν μαζί γιατί ο Βίγκε έχει εγκαταλείψει τη συζυγική εστία όταν έμαθε πως η γυναίκα του έχει δεσμό με άλλον, ενώ ο Καρντέλ δεν έχει σταθερό δεσμό. Ο τρόπος ζωής τους είναι εξαιρετικά λυτός γιατί τα εισοδήματά τους είναι περιορισμένα. Η έρευνα πρέπει να διεξαχθεί με ταχύτητα γιατί ο Πολιτάρχης, που είναι υπεύθυνος για την τήρηση της τάξης, πρόκειται να αντικατασταθεί από άλλο πρόσωπο που φημίζεται για τη φαιδρότητά του. Το μόνο τεκμήριο που έχουν στη διάθεσή τους είναι ένας μανδύας που τύλιγε το πτώμα. Η προέλευση του υφάσματος που μοιάζει ακριβό, είναι κρίσιμο ζήτημα. Αρχικά ψάχνουν μεταξύ των εμπόρων. Η έρευνα επιτρέπει στον αναγνώστη να διαπιστώσει τη δύσκολη οικονομική κατάσταση στην οποία βρίσκεται το βασίλειο της Σουηδίας εξ αιτίας των πολέμων του βασιλιά Γουσταύου. Λέει ο Καρντέλ : «Η πόλη ζέχνει και είναι γεμάτη από ετοιμοθάνατους και κανένας τους δεν κάνει και δεν επιθυμεί τίποτα άλλο πέρα από το να περιορίζει σε διάρκεια τη μίζερη ζωή του άλλου. Αλλά ναι, στο φως του δειλινού είναι ομορφότερη όταν υπάρχει περισσότερο νερό ανάμεσα σ' αυτήν και στον παρατηρητή της».

Χάρη στην επιμονή του Βίγκε οι δυο φίλοι καταφέρνουν να βρουν όχι την ταυτότητα του πτώματος αλλά το πώς κατέληξε στο νερά της λίμνης.

Δεύτερο Μέρος - Καλοκαίρι του 1773 - Αρχικά, Στοκχόλμη.

Πρόκειται για αναδρομή στο παρελθόν. Ο Κρίστοφερ Μπλιξ στέλνει στην αδελφή του επιστολές από τις οποίες δεν περιμένει απάντηση. Η κάθε μια αρχίζει με την προσφώνηση «Αγαπημένη μου αδελφή» Αντιλαμβανόμαστε ότι πρόκειται για νέο επαρχιώτη που ο πατέρας του έστειλε στην πρωτεύουσα να σπουδάσει γιατρός χειρουργός αξιοποιώντας τις πρακτικές γνώσεις που είχε αποκτήσει στη διάρκεια του ρωσο-σουηδικού πολέμου. Εκείνος όμως αλητεύει.

Με το φίλο του Σιλβάν περιφέρονται από γλέντι σε χαρτοπαιξία, από ταβέρνες σε πρόχειρα καταλύματα από όπου τους διώχνουν επειδή δεν πληρώνουν. Υπογράφουν υποσχητικές και στο τέλος μένουν άστεγοι και νηστικοί. Στο σημείο αυτό αποφασίζουν να τραβήξει ο καθένας το δρόμο του.

Τις υποσχητικές του Μπλιξ εξαγόρασε ένας άγνωστος ο οποίος τον απήγαγε, τον φόρτωσε σε μια άμαξα χωρίς να του πει κουβέντα. Βγαίνοντας από την πόλη, σε ένα σημείο ελέγχου, ο Μπλιξ ακούει το όνομα του κυρίου του: Γιούχαν Ούλοφ Κάρλσον. Το ταξίδι διαρκεί λίγες μέρες, δεν καταλαβαίνει πόσες. Τελικά, βρίσκεται στην αυλή μιας αρχοντικής κατοικίας τριγυρισμένης από πυκνό δάσος. Το αφεντικό του εξηγεί ότι ζει εκεί μόνος με ένα πελώριο άγριο σκύλο, τον Μάγνους. Ο Μπλιξ μαθαίνει πως έχει επιλεγεί για το ταλέντο του στη χειρουργική. Καθημερινή του δουλειά είναι να αφαιρεί καθημερινά ένα μέλος από το σώμα ενός αιχμαλώτου και να το ρίχνει στο σκύλο. Αν παραβεί τις υποχρεώσεις του θα γίνει ο ίδιος βορά του σκύλου. Κάθε μέρα φροντίζει να ναρκώσει τον δύστυχο που πρέπει να ακρωτηριάσει πριν προβεί στην επέμβαση.

Ο Μπλιξ παρατηρεί ότι ο άνθρωπος αυτός φορά ένα δαχτυλίδι με οικόσημο. Του το βγάζει κρυφά και του το δίνει να το καταπιεί με την ελπίδα πως κάποια μέρα θα αποκαλυφθεί η ταυτότητά του. Λίγο πριν ολοκληρώσει το μακάβριο έργο του ο Μπλιξ καταφέρνει να δραπετεύσει παίρνοντας μαζί και τον “ασθενή” του.

Τρίτο μέρος - Στοκχόλμη 1793 - Άνοιξη

Η Άννα Στίνα που ζει πουλώντας φρούτα, μαθαίνει το θάνατο της μητέρας της, ενώ η ίδια κατηγορείται για πορνεία.

Παρακολουθούμε τον αγώνα της να επιβιώσει η ίδια και το παιδί που μεγαλώνει στα σπλάχνα της. Καταδικάζεται σε καταναγκαστικά έργα και κλείνεται σε μια φοβερή φυλακή όπου οι ξυλοδαρμοί ενίοτε και βιασμοί των κρατούμενων γυναικών είναι συστηματικοί, όσο και προκαταβολικοί. Αν δεν καταφέρουν να κάνουν την προβλεπόμενη καθημερινή εργασία, οι ξυλοδαρμοί έπονται. Αλλά η Άννα Στίνα είναι μια έξυπνη και σκληροτράχηλη γυναίκα που αγωνίζεται να επιβιώσει εκείνη και το παιδί που μεγαλώνει στα σπλάχνα της. Συζητώντας με παλαιότερη κρατούμενη μαθαίνει πως κάποια άλλη κατόρθωσε να δραπτεύσει. Αργά και συστηματικά προετοιμάζει τη φυγή της. Η αγωνιώδης προσπάθεια στέφεται με επιτυχία. Ενώ σέρνεται προς τα έξω αντικρίζει το λείψανο της προηγούμενης κρατούμενης. Το θέαμα αυτό δεν τη σταματά. Βγαίνοντας προχωρά με μεγάλη προφύλαξη, εμφανίζεται σε ένα καπηλειό όπου πιάνει δουλειά με άλλο όνομα. Ο γέρος ιδιοκτήτης την παρουσιάζει σαν τη χαμένη κόρη του. Η επιχείρηση μεταμορφώνεται (καθαριότητα, καλό φαγητό). Μια μέρα εμφανίζεται ένας φυγάς. Είναι ο Κρίστοφερ Μπλιξ σε άθλια κατάσταση. Τον περιθάλλει κι εκείνος δέχεται να τη βοηθήσει. Τέλος την παντρεύεται και δίνει το όνομά του στο παιδί της.

Τέταρτο μέρος - Στοκχόλμη - Χειμώνας 1793.

Οι επιστολές του Κρίστοφερ Μπλιξ πέφτουν στα χέρια του Καρντέλ που τις παραδίδει στον Βίγκε . Αποφασίζουν να ζητήσουν την εκταφή του πτώματος του “Καρλ Γιούχεν” αναζητώντας το δαχτυλίδι που αναφέρεται στις επιστολές προς την αδερφή του. Ο Βίγκε έχει γνώσεις εραλδικής και αποκρυπτογραφεί το οικόσημο που διακρίνεται στο δαχτυλίδι. Η συστηματική έρευνα συνεχίζεται έως ότου ο “Καρλ Γιούχεν” αποκτά ταυτότητα και ιστορία. Οι επιστολές αποκαλύπτουν τον δολοφόνο. Ο Βίγκε, ως επίσημος ερευνητής, οφείλει να τον παραδώσει στη δικαιοσύνη όμως ενώ πείθει τον δολοφόνο να ομολογήσει, ξέρει πολύ καλά πως ούτε στη Σουηδία ούτε στην επαναστατημένη Γαλλία γίνονται σεβαστές οι αρχές του διαφωτισμού και τα ανθρώπινα δικαιώματα. Το τέλος του μυθιστορήματος είναι απροσδόκητο αλλά ικανοποιεί τον αναγνώστη. Ο δολοφόνος οδηγείται στο ικρίωμα με δική του θέληση. Ο συγγραφέας φρόντισε να ικανοποιήσει το περί δικαίου αίσθημα των αναγνωστών του γιατί δεν αφήνει ατιμώρητο έναν “σίριαλ κίλερ”, αν και δεν έχει περάσει από δίκη.

Παρόλο τον όγκο του βιβλίου - η αξιόλογη ελληνική μετάφραση μετρά 451 σελίδες - το μυθιστόρημα του Natt och Dag διαβάζεται εύκολα. Αυτό οφείλεται στην αυστηρή δομή αλλά και στην τέχνη του συγγραφέα. Η αφήγηση ρέει, στα επεισόδια εναλλάσσονται σκηνές φρίκης με όμορφες περιγραφές, οι ήρωες αντιμετωπίζονται με βαθιά κατανόηση και ελαφρά ειρωνεία. Οι ιδεολογικές και πολιτικές απόψεις του συγγραφέα προκύπτουν αβίαστα από τα γεγονότα και το ήθος των ηρώων χωρίς διδακτισμό και ηθικολογίες. Τελικά στη Σουηδία του δέκατου όγδοου αιώνα βασιλεύει μεν η βία αλλά δεν δικαιώνεται.

Ο Natt och Dag προσφέρει στον αναγνώστη απολαυστική αφήγηση, γρήγορη εναλλαγή των γεγονότων και απροσδόκητες εξελίξεις σε διαφορετικά πλαίσια. Βυθίζεται σε έναν κόσμο άγνωστο όπου τις ζοφερές περιγραφές διαδέχονται κωμικά επεισόδια. Το έργο είναι καρπός συστηματικής έρευνας. Προσωπικά, θαύμασα τον σεβασμό του συγγραφέα στους αναγνώστες του, την πίστη του στον άνθρωπο και στις αρχές του ορθολογισμού, το απροσδόκητο τέλος του έργου. Η πλοκή εξελίσσεται με μεγαλοπρέπεια, σε ρυθμούς που μας επιτρέπουν να βυθιστούμε στην ιστορία και να συμπαθήσουμε τους ήρωες. Κατά τη γνώμη μου οι περισσότεροι “κακοί” είναι δευτερεύοντα πρόσωπα που κινούνται στο περιθώριο των εξελίξεων της πλοκής.

Ο χωρισμός σε τέσσερα μέρη, οι αλλαγές τόπου και χρόνου, ενώ παραμένουμε αυστηρά στα πλαίσια του έτους 1793, η αληθοφάνεια στη διαδοχή των γεγονότων, το χιούμορ, η αγωνία για την τύχη των ηρώων μάς ωθούν να συνεχίσουμε το διάβασμα με όσες διακοπές μας επιβάλλει η καθημερινή μας ζωή. Προσωπικά το έχω διαβάσει τρεις φορές χωρίς να βαρεθώ αν και κρατούσα σημειώσεις για να προετοιμάσω την παρουσίαση αυτή στα μέλη της Λέσχης μας. Παρόλο που δεν ξέρω σουηδικά είμαι ικανοποιημένη από το ελληνικό κείμενο και από τις διαφωτιστικές Σημειώσεις του Μεταφραστή, Γρηγόρη Κονδύλη.

Ελένη Μπότσογλου, Αθήνα, Δεκέμβριος 2022.